

Radniční koalice po komunálních volbách 2006 ve čtyřech okresech České republiky

Stanislav Balík¹

Tento text byl zpracován v rámci projektu Grantové agentury České republiky *Česká komunální politika – tranzice a konsolidace* (kód GA 407/06/P365).

Abstract: Local Executive Coalitions after Local Elections 2006 in Four Districts of Czech Republic

The aim of this article is to analyze local executive coalitions and mayors. The research covers 68 municipalities. The article focuses on type of executive coalition, the members of coalitions, the force of the parties in the coalitions, relations between parties and on mayors. The main outcome of the research is that the largest coalitions are those which do not support competitiveness in party systems – grand, oversized, wide and all-embracing coalitions.

Keywords: Local executive coalitions, Local politics

1. Úvod

Politická věda věnuje již dlouhou dobu pozornost fenoménu exekutivních koalic. Ta se však ponejvíce soustřeďuje na koalice na celostátní úrovni. Nečetné zahraniční práce věnované komunální úrovni koaličního chování se zaměřují spíše na průzkumy a zjišťování důvodů utváření koalic; každopádně se pracuje s obecnými koaličními modely rozlišujícími pouze minimální vítězné a nadměrné koalice. Typická je rovněž skutečnost, že vesměs vzcházejí ze skandinávského prostředí, jež se vyznačuje malým počtem municipalit, ty pak mívají větší počty obyvatel (srov. např. Bäck 2003, Martinussen 2002). Exekutivním koalicím v českém komunálním prostředí byla dosud věnována pozornost minimální. Tento článek se pokouší tento deficit alespoň částečně smazat.

Přirozeně nelze v jedné časopisecké studii zkoumat radniční koalice ve všech obcích České republiky, ačkoli by to jistě byl ideální stav. V této situaci byla zvolena metoda případové studie obcí čtyř okresů – dvou českých (Hradec Králové, Prachatice) a dvou moravských (Šumperk, Žďár nad Sázavou). Ve třech případech jde o okresy spíše venkovské, resp. periferní (Prachatice, Šumperk, Žďár nad Sázavou), ve čtvrtém jde o okres zahrnující sídlo kraje, tedy jeho centrální část. Výběr okresů nesledoval – kromě geografického rozložení – žádné zvláštní

---

¹ Autor působí na Katedře politologie a v Institutu pro srovnávací politologický výzkum, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno; e-mail: balik@fss.muni.cz.

kritérium a byl vesměs náhodný. Je proto zřejmé, že tyto případové studie a komparace zjištěných skutečností poskytují pohled omezený. Přesto v kontextu téměř minimálního zájmu o podobu lokálních koalic jde o jednu z prvních mikrosystémových sond, která snad bude následována dalšími, jež poskytnou pohled přeci jen komplexnější.

V následujících kapitolách bude ve stručnosti představena použitá teorie koalic a budou uvedena data ohledně volebních výsledků (vítězná strana) a ustavených exekutivních koalic (členové, opoziční strany, typ koalic) v obcích zmíněných čtyřech okresů. Tato data budou následně sumarizována – předmětem zájmu jsou otázky po podílu jednotlivých typů koalic, po zastoupení (zakořenění) jednotlivých politických stran v obcích a městech a po vzájemných koaličních vztazích. Jelikož s výzkumem koalic se v zahraničních výzkumech (za všechny srov. Budge, Keman 1990; Müller, Strøm 2000) těsně pojí otázka po vztahu vítězné strany a premiéra, resp. hlavy exekutivy, proto se i tento článek zaměří na data o starostech obcí čtyř okresů.

V úvodu je rovněž nutné učinit poznámku o velikosti jednotlivých obcí a vztahu tohoto údaje k činěným závěrům. V zásadě se nabízejí dva přístupy – jednak zjištěná data o koalicích pak „vážit“ počtem občanů, jednak přistupovat k jednotlivým obcím „rovně“, tedy jako k rovnoprávným jednotkám. Oba přístupy mají své výhody a nevýhody. První vypovídá víc o reálném dopadu: zda pod vládou velké koalice žije pětina či desetina obyvatel. Může však pozastřít rozmanitost komunální politiky, když jedno velké město s desetinou všech obyvatel státu (Praha) s jednou koalicí zastíní množství měst a obcí menších. V následujícím textu tak bude preferován druhý přístup, a to i s vědomím, že šestisetčlenná obec má ve výzkumu stejnou váhu jako krajské město.

2. Teorie koalic

V prostředí multipartistických systémů a volebních systémů poměrného zastoupení je situace, kdy nadpoloviční většinou hlasů disponuje jediná politická strana, výjimečná. Obvykle je k tomu nutné uzavřít spojenectví – koalici – minimálně dvou stran. A právě způsob tohoto uzavírání, jeho logika, taktiky, motivy a preference stojí od poloviny dvacátého století v centru pozornosti politické vědy.

Stávající typologie směřovaly bez většího řádu a rozlišení kritérium mechanické (typicky minimální vítězná koalice) a kritérium ideové (minimální vítězná ideově propojená koalice). Autor příspěvku se již v několika textech (Balík 2004; 2005; 2006) pokusil představit a následně precizovat typologii novou, která by jednak rozlišila ona obě kritéria, jednak by rozčlenila širokou, vnitřně nekonzistentní skupinu koalic označovaných dosud jako velké.

Navržená typologie rozlišuje třídu koalice, založenou na počtu aktérů (resp. jejich mandátů), a typ založený předně na ideové vzdálenosti prvků uvnitř systému, následně také na počtu aktérů (resp. mandátů). Americkou školou výzkumu koalic (srov. Riker 1962; podrobně viz Říchová 2000: 119-140) definované dva základní typy – a sice minimální vítězná a nadměrná (dosud v české produkci nevhodně označovaná jako velká) koalice – při aplikaci naznačeného přístupu jsou v tomto přístupu dvěma třídami koalic. Třída minimální vítězné koalice pak může mít dvě podoby – nejmenší počet členů a nejmenší počet mandátů. Obě hlavní třídy koalic se pak pojí s jejich různými typy. Pouze ke třídě minimální vítězné koalice lze přiřadit typ minimální vítězné ideově propojené a minimální vítězné ideově nepropojené. Pouze ke třídě nadměrné koalice pak lze přiřadit typy koalic nadměrné ideově propojené, nadměrné ideově nepropojené, široké a všestranné. Je pouze jeden typ koalice, které lze přiřadit k oběma třídám – jde o koalice velké.

Minimální vítězná ideově propojená koalice má právě tolik členských subjektů, příp. mandátů, kolik je zapotřebí k většině, a její členové k sobě mají ideově blízko.

Novým typem, přinejmenším v českém prostředí dosud nepoužívaným, je koalice, která je složena z nejmenšího možného počtu členů, příp. disponující nejmenším možným počtem mandátů postačujících k většině, která však není ideově propojená, kterou tvoří subjekty z opačných částí politického spektra, resp. která vylučuje alespoň jeden subjekt umístěný na ideovém spektru mezi dvěma členy koalice. Pro tento typ koaliční spolupráce je možné použít adekvátně k předchozímu typu termín *koalice minimální vítězná ideově nepropojená*. Spolupracují ideově nepřibuzné (i protikladné) strany a v opozici přitom zůstává více politických subjektů, resp. proudů.

V odborném i společenském diskursu je termín *velká koalice* již dávno užíván pro spojení dvou stran, jež bývají dominantními, ideově protikladnými aktéry, kteří do svého spojení již nemusí přibírat další (menší) partnery. Pro specifčnost tohoto spojení je vyčleněn jako zvláštní typ, který jako jediný může být přiřazen k oběma třídám – jak k minimální vítězná koalici, tak ke koalici nadměrné. Pro typ velké koalice je dále charakteristické, že je většinou vytvářen v případě, kdy je teoreticky možno uzavřít koalici minimální vítěznou ideově propojenou (k čemuž z různých, nejčastěji personálních, důvodů nedojde) a že v opozici zůstávají alespoň dva relevantní protivníci ideově nesourodí. Tato koalice bývá často dvoučlenná, lze se ovšem setkat i s jejími vícečlennými variantami. Nutnou podmínkou však je, aby se v ní sešli reprezentanti hlavních ideově protikladných pólů a aby mimo toto jejich spojení zůstal více než jeden protivník či politický proud.

Zvláštním typem koalice, s níž česká politologie až dosud nepracovala, je *koalice nadměrná ideově propojená*. Podstatným pro její fungování jsou dvě skutečnosti. Jednak je spojena s třídou koalice nadměrné, tzn. že v ní je alespoň jeden nadbytečný člen, bez něhož by koalice stále disponovala většinou hlasů. Druhou podmínkou je nutnost ideové příbuznosti participujících subjektů, resp. skutečnost, že v ní nejsou zastoupeny protikladné ideové póly a mezi jejími krajními subjekty na politicko-ideové škále není výrazná vzdálenost.

Zřejmě jen výjimečně přistoupí političtí aktéři k vytvoření *nadměrné ideově nepropojené koalice*. Stejně jako předchozí typ, jak ostatně samotný název napovídá, patří do třídy koalic nadměrných. Ovšem kromě shodné podmínky nutnosti přítomnosti jednoho nadbytečného člena se v druhé liší, když ji tvoří ideově vzdálení členové. Vzácnost tohoto typu koalice vyplývá z toho, že se nachází na těsném pomezí koalic širokých a velkých, takže mnohdy mohou vznikat oprávněné debaty nad tím, zda sledovaný typ spolupráce není spíše koalicí velkou či širokou. V zásadě se podobá koalici minimální vítězné ideově nepropojené, s výjimkou přítomnosti jednoho nadbytečného člena. I zde musí pro identifikaci tohoto typu koaliční spolupráce působit v opozici více politických subjektů (kdyby to byl právě jeden, šlo by o koalici širokou), přičemž se alespoň jeden z nich musí na ideovém spektru nacházet mezi dvěma členy koalice.

Dalším typem koalice je *koalice široká*. Ta vzniká v situaci, kdy se spojí téměř všechny relevantní politické síly. Mimo tuto svou koalici ponechají obvykle z ideologických důvodů jednoho relevantního politického partnera, příp. politický proud. Nezřídka se stává, že oním subjektem, proti němuž je široká koalice vymezena, je jedna ze stran z okraje politického spektra. Na komunální úrovni se rovněž lze setkat s fenoménem širokých koalic vymezených proti straně bývalého starosty, příp. pouze proti němu osobně (příklad Dubicka v letech 2002–2006, Bohdíkova po roce 2002, Bystřice nad Pernštejnem po roce 2005 atd.). Tato koalice musí být více než dvoučlenná (pokud by byla právě dvoučlenná, jednalo by se o typ koalice velké). Zároveň v ní musí být více subjektů, než je zapotřebí k získání nadpoloviční většiny v legislativním tělese – nutně je tedy spojena s třídou koalice nadměrné; navíc v ní musí spolupracovat subjekty ideově nesourodé. Žurnalistickým označením takového spojení bývá např. termín *duhová koalice*.

Posledním typem koalice (opět nutně spojeným s třídou koalice nadměrné) je *koalice všestranická*, již lze na různých úrovních stranicko-politického systému označovat různými termíny, vždy s prefixem vše-: všeobecní, všekrajská, všestátní (všenárodní). Tato koalice je označením situace, kdy se na formování exekutivy podílejí všechny relevantní politické síly, žádná nedeklaruje veřejně svoji distanci.

Pro lepší přehlednost lze výše uvedené rozdělení na třídy a typy koalic a jejich vzájemnou souvislost ukázat na následujícím schématu.

Schéma č. 1. Třídy a typy koalic.

<i>Třída koalic</i>	<i>Typ koalic</i>
minimální vítězná (nejmenší počet mandátů, nejmenší počet členů)	minimální vítězná ideově propojená
	minimální vítězná ideově nepropojená
Nadměrná	velká
	nadměrná ideově propojená
	nadměrná ideově nepropojená
	široká
	všestranická

3. Exekutivní koalice v obcích čtyř okresů

Následující kapitola přináší pohled na výsledky voleb a následnou podobu radničních koalic v obcích čtyř okresů: Hradec Králové, Prachatice, Šumperk a Žďár nad Sázavou. Autorský zájem se soustředil pouze na obce, jejichž zastupitelstva vytvářejí radu obce (městysy, města – dále jen radě). Odhlíží se tedy od nejmenších obcí, kde koaliční chování lze identifikovat jen stěží – vždyť tento akt se zde vztahuje pouze na volbu starosty a místostarosty (pro metodologické otázky spojené s limity výzkumu lokálních koalic blíže viz Balík 2007: 49-54). Zaměřujeme se na stav exekutivních koalic vzápětí po skončení komunálních voleb a ustavení obecních rad; nezkoumáme tedy další průběh volebního období. Důvodem tohoto omezení je zájem o výzkum chování politických aktérů v souvislosti s volbami – do jaké míry je respektován volební výsledek, jaké vznikají koalice se vzpomínkami na skončené volby apod.

Pro zařazení strany či kandidátní listiny do koalice je vodítkem především její personální zastoupení v radě. Nastávají však situace, kdy se od konkrétního radního, resp. jeho koaliční účasti distancuje „mateřský“ politický subjekt. V tom případě tento subjekt do koalice nezařazujeme, ale počítáme k ní pouze onoho jedince (či menšinovou frakci). Do koalice rovněž nezařazujeme automaticky všechny, kteří členům rady při jejich volbě odevzdali hlas. Stává se totiž, že některé subjekty – jinak opoziční – dobře vědí, že nemohou prosadit vlastní kandidáty, a tak, jakožto projev politického realismu, hlasují pro navržené kandidáty koalice. Tím však jejich podpora nezřídka končí. Jiným případem je situace, kdy radu vytvářejí pouze subjekty, které samy většinu v zastupitelstvu nemají. Jelikož však logika českého obecního zřízení vylučuje vznik

menšinové koalice (pro jakékoli rozhodnutí – včetně volby členů rady – je vyžadována nadpoloviční většina všech zastupitelů, nelze tedy usnadnit hlasování svou neúčastí) vždy existuje další subjekt, o nějž se rada musí opírat. V tomto případě, ačkoli zastoupení v radě nemá, takový subjekt do koalice zahrnujeme, byť jako jakéhosi „tichého“ člena.

Velkým problémem je otázka ideové identifikace jednotlivých subjektů. Pro potřeby tohoto textu – při vědomí všech problémů – není hledána metodologie exaktního měření ideové vzdálenosti. Vycházíme zde ze sebeidentifikace strany a z jejího obecného vnímání voliči a spokojujeme se s hrubými a nepřesnými termíny levicový, levostředový, středový, pravostředový a pravicový, navíc se dvěma krajními extrémy. Nezávislost, nevyhraněnost, fenomén *single-issue* stran a dalších je z nedostatku jiných řešení nutné považovat za příznak středovosti, byť je zřejmé, že se nejedná o řešení ideální a že se jím mohou cítit autentické středové strany poškozeny.

Není-li v dalším textu uvedeno jinak, užití termíny „volební účast“, „volební výsledky“ či „volby“ se vztahují ke komunálním volbám, které proběhly v České republice ve dnech 20.–21. října 2006. Data o počtu obyvatel jednotlivých municipalit jsou aktuální k 2. červenci 2007 (viz On-line adresář Ministerstva vnitra). Následující čtyři tabulky jsou věnovány čtyřem zkoumaným okresům. Strana, která je mezi koaličními stranami uvedena na prvním místě, obsadila post starosty.

Tabulka č. 1. Obce okresu Hradec Králové.

Obec	Počet obyvatel	Vítězná strana	Koaliční strany	Opoziční strany	Typ koalice
Černilov	2286	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ODS		všeobecní
Černožice	1166	KDU-ČSL-ČSSD	KDU-ČSL-ČSSD, SNK-Za občany Černožic		všeobecní
Hradec Králové	96236	ODS	ODS, VPM, SOS+HDK, ČSSD	KSČM	široká
Chlumec nad Cidlinou	5312	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ODS, KSČM	ČSSD	široká
Nechanice	2252	SNK-Volba pro budoucnost	SNK-Volba pro budoucnost, SNK-Matky a ženy Nechanicka, ODS	SNK-Občané města Nechanice, SNK-Hasiči okrsku Nechanice	MVIP
Nový Bydžov	7245	ODS	ODS, KSČM, NEZ	ČSSD, KDU-ČSL-Občané za region Novobydžovska	NIN
Praskačka	957	nezávislí	nezávislí		jednobarevná
Předměřice nad Labem	1822	ODS	ODS, ČSSD		všeobecní
Smidary	1532	SNK ED	SNK ED	KSČM, SNK-Hasiči Smidary, NEZ	jednobarevná

Smiřice	3065	SNK-Volba pro Smiřice	SNK-Volba pro Smiřice, ODS	KSČM, NEZDEM, NK+VPM	MVIP
Třebechovice pod Orebem	5795	ODS	ODS, KDU-ČSL, ČSSD, Nestr.	KSČM	široká
Všestary	1623	SNK-Za rovné zastoupení	SNK-Za rovné zastoupení, SNK-SDH Všestary a TJ Sokol, KDU-ČSL		všeobecní

Zdroj dat: Lounek 2007.

Tabulka č. 2. Obce okresu Prachatice.

Obec	Počet obyvatel	Vítězná strana	Koaliční strany	Opoziční strany	Typ koalice
Husinec	1348	KDU-ČSL	KDU-ČSL, SNK, SNK za Husinec, ČSSD	ODS, VPM	široká
Netolice	2701	ODS	ODS, KDU-ČSL	ČSSD, KSČM	MVIP
Prachatice	11870	ODS	ODS, VPM, SNK ED, KDU-ČSL	ČSSD, KSČM	NIP
Stachy	1188	Nez. strana za rozvoj Stašska	Pro rozvoj obce Stachy, Sdr. pro změnu a zvýšení úrovně, Nez. sdružení přátel sportu, KDU-ČSL, KSČM	Nez. strana za rozvoj Stašska, Nez. sdr. dobrovolných hasičů Stachy	NIN
Vacov	1348	ODS	ODS, KDU-ČSL, SNK	KSČM, Nez. pro všechny spoluobčany	NIP
Vimperk	8032	SNK ED	SNK ED, SOS, ODS, KDU-ČSL	KSČM, ČSSD	NIP
Vlachovo Březí	1673	Nestr.	Nestr., KDU-ČSL	ODS	MVIP
Volary	4106	HNHRM	HNHRM, ČSSD, ODS	KSČM, SNK ED	velká
Zdíkov	1662	SNK	Hasiči Zdíkov, SNK, ODS	KSČM, Obč. sdr. Zdíkov-tady jsme doma, SNK2	NIP

Zdroj dat: Benešová 2007.

Tabulka č. 3. Obce okresu Šumperk.

Obec	Počet obyvatel	Vítězná strana	Koaliční strany	Opoziční strany	Typ koalice
Bludov	3151	ODS	ODS, KDU-ČSL, NV	KSČM, SZ, ČSSD, SNK	MVIP
Bohdíkov	1404	SNK-Bohdíkovská nezávislá	SNK-Bohdíkovská nezávislá, KSČM, část ODS	část ODS	široká
Dolní Studénky	1299	SNK-Společenské organizace	SNK-za životní prostředí, Nestraniční, KDU-ČSL		všeobecní
Dubicko	1089	ODS	ODS, SV-SOS, KDU-ČSL, KSČM	SNK-Klid	široká
Hanušovice	3409	NV	NV, KDU-ČSL	ČSSD, KSČM, SNK-Sdružení mladých	MVIP
Hrabová	559	SNK I.	SNK I., SNK-Za rozvoj Hrabové		všeobecní
Libina	3477	NEZ	NEZ, ODS, ČSSD	KSČM	široká

Loštice	3069	NEZDEM	NEZDEM, ODS, NEZ	KSČM, KDU-ČSL, SOS-sdr. Pro Loštice, Vlčice a Žádlovice, ČSSD	MVIP
Lukavice	887	SNK I.	SNK I., KDU-ČSL		všeobecní
Mohelnice	9843	ODS	ODS, ČSSD, Sdružení pro rozvoj regionu	NEZ, KSČM, KDU-ČSL, M, US- DEU	MVIN
Nový Malín	2953	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ODS, Nestr., Sdr. hasičů pro obec bezpečnější	KSČM	široká
Oskava	1443	NEZ	NEZ, KSČM		všeobecní
Postřelmov	3254	ODS	ODS, KDU-ČSL	ČSSD, KSČM	MVIP
Rapotín	3152	ODS	ČSSD, ODS, SOS	Nestr., KSČM, KDU-ČSL	MVIN
Rohle	660	NEZ	SNK ED, NEZ		všeobecní
Ruda nad Moravou	2554	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ČSSD, M, SZ	KSČM, ODS, NEZ	MVIP
Sobotín	2486	SDS	SDS, ODS, ČSSD, KDU- ČSL	SNK pro rozvoj obce, SNK za rozvoj obce a budoucnost našich dětí, KSČM	velká
Staré Město	2049	KSČM	KSČM, ODS, NEZDEM	NEZ, KDU-ČSL, SNK, VPM	velká
Sudkov	1171	SNK-Za Sudkov krásnější	SNK-Za Sudkov krásnější, NEZ, KDU-ČSL	ODS, KSČM	NIP
Štůty	2056	ODS	ODS, KDU-ČSL, NEZDEM	NEZ, KSČM	MVIP
Šumperk	28317	ODS	NV, ODS, KDU-ČSL, SNK-Za prosperitu Šumperka	ČSSD, KSČM	NIP
Úsov	1192	SNK	část SNK, ODS, Nezávislá obč. iniciativa, ČSSD	část SNK, KSČM	MVIN
Velké Losiny	2810	ČSSD	ČSSD, SNK-Za rozvoj TJ, KSČM	ODS, KDU-ČSL	NIP
Vikýřovice	2150	ODS	ODS, SNK-Za harmonický rozvoj	KSČM, SNK 1, KDU-ČSL, SNK 2	MVIP
Zábřeh	14 334	VPM	ODS, NEZ, KSČM, KDU-ČSL	VPM, ČSSD, SNK- Míst.org. sdr.náj.Záb.	velká

Zdroj dat: vlastní výzkum.

Tabulka č. 4. Obce okresu Žďár nad Sázavou.

Obec	Počet obyvatel	Vítězná strana	Koaliční strany	Opoziční strany	Typ koalice
Bobrová	911	ODS	ODS, SNK-Hasiči, ČSSD, KSČM		všeobecní
Bory	779	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ČSSD	KSČM	velká
Bystrice nad Pernštejnem	8823	Sdruž.za rozv. bystř. reg.	Sdruž.za rozv. bystř. reg., KSČM, ČSSD, KDU- ČSL, Volba pro Bystrici	SNK ED, ODS	NIN
Hamry nad Sázavou	1352	SNK Hamry nad Sázavou	SNK Hamry nad Sázavou, ODS, ČSSD, SNK	KSČM, KDU-ČSL	velká

Herálec	1260	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ČSSD, KSCM	ODS	široká
Měřín	1939	ODS	ODS, KDU-ČSL, ČSSD	SNK, SNK-Balínka	velká
Nové Město na Moravě	10635	ČSSD	SNK a SNK ED, SNK pro obce, ODS, Nový směr, KDU-ČSL	ČSSD, KSCM	široká
Nové Veselí	1228	SNK	SNK, KDU-ČSL, SNK za Nové Veselí	ČSSD	široká
Polnička	716	SN 2006	SN 2006		jednobarevná
Radostín nad Oslavou	902	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ČSSD		všeobecní
Rozsochy	715	SNK v Rozsochách	SNK v Rozsochách	KDU-ČSL	jednobarevná
Sázava	611	KDU-ČSL	KDU-ČSL, ČSSD		všeobecní
Sněžné	746	Za rozvoj obce	ČSSD, KDU-ČSL, SNK- Za zvelebení obce, SNK- Demokracie pro každého	Za rozvoj obce, SNK-Za prosperitu obce, Za demokratickou obec	MVIP
Svratka	1483	ODS	ČSSD, KDU-ČSL, KSCM	ODS	MVIN
Škrdlovice	624	SNK obce Škrdlovice	SNK obce Škrdlovice	KDU-ČSL	jednobarevná
Štěpánov nad Svratkou	698	KSCM	KSCM, ČSSD, KDU- ČSL	ODS, NEZ	NIN
Velká Bíteš	5043	ČSSD	ČSSD, SNK, ODS, KDU-ČSL	KSCM	široká
Velká Losenice	1070	ODS	ODS, ČSSD	KDU-ČSL	velká
Velké Meziříčí	11837	ODS	KDU-ČSL, ČSSD, NEZ, SNK a SNK ED	ODS, KSCM, Naše Mez. Město a okolí- SDS	MVIP
Vír	735	ČSSD	ČSSD, ODS	KSCM	velká
Vojnův Městec	723	ČSSD	ČSSD, KDU-ČSL, KSCM		všeobecní
Žďár nad Sázavou	23416	ODS	ODS, ČSSD, SNK ED, KDU-ČSL	KSCM, SZ	široká

Zdroj dat: Štěpánek 2007.

4. Radniční koalice – souhrn

Následující tabulka sumarizuje výše uvedené klasifikace jednotlivých exekutivních koalic v obcích čtyřech okresů po volbách 2006.

Tabulka č. 5. Typy radničních koalic v okresech Hradec Králové, Prachatice, Šumperk a Žďár nad Sázavou po komunálních volbách 2006.

	Hradec Králové		Prachatice		Šumperk		Žďár nad Sázavou		Celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
jednobarevná rada	2	16,67	0	0,00	0	0,00	3	13,64	5	7,35
minimální vítězná ideově propojená	1	8,33	2	22,22	7	28,00	2	9,09	12	17,65

minimální vítězná ideově nepropojená	1	8,33	0	0,00	3	12,00	1	4,55	5	7,35
nadměrná ideově propojená	0	0,00	4	44,44	3	12,00	0	0,00	7	10,29
nadměrná ideově nepropojená	1	8,33	1	11,11	0	0,00	2	9,09	4	5,88
velká	0	0,00	1	11,11	3	12,00	5	22,73	9	13,24
široká	3	25,00	1	11,11	4	16,00	5	22,73	13	19,12
všeobecní	4	33,33	0	0,00	5	20,00	4	18,18	13	19,12
Celkem	12	100,00	9	100,00	25	100,00	22	100,00	68	100,00

Zdroj: vlastní výzkum.

Na základě výše uvedené tabulky si lze všimnout několika zajímavých skutečností. Ve všech čtyřech okresech a v celkovém souhrnu převažují typy koalic, které příliš nepodporují soutěživost – nadměrné, velké, široké a všeobecní. V okresech Prachatice a Žďár nad Sázavou představují po posledních komunálních volbách tři čtvrtiny zkoumaného vzorku, ve zbývajících vždy více než polovinu; v celkovém průměru to pak jsou dvě třetiny všech koalic.

V zásadě nejrozšířenějším typem koalic jsou koalice široké a všeobecní, z nichž každý vládne v pětině zkoumaných obcí. V okrese Hradec Králové je třetina rad vystavěna na půdorysu koalice všeobecní. Naopak v okrese Prachatice koalice všeobecní zastoupena není vůbec.

Jednobarevné rady jsou spíše řídkým typem uspořádání místní politiky – v okresech Prachatice a Šumperk nejsou přítomny vůbec, celkově fungují v mírně přes sedm procentech zkoumaných obcí. Ve dvou z pěti případů to navíc je v obcích, kde kandidoval jediný subjekt.

Koalice, které jsou dle zastánců teorie racionální volby nejiracionálnějším uspořádáním (třída minimální vítězná, typ minimální vítězná ideově propojená, příp. ideově nepropojená; navíc jednobarevné rady), představují ve čtyřech okresech v průměru necelou třetinu zkoumaných případů. Relativně častější jsou v okresech Hradec Králové a Šumperk, kde tvoří třetinu a dvě pětiny koalic, ve zbylých dvou okresech o málo více než pětinu.

Minimální vítězná a nadměrná nepropojená koalice jsou spíše výjimečným způsobem uspořádání, patří k nejméně frekventovaným.

Poměrně zřetelným způsobem se projevila rozmanitost okresů, co se týče politického uspořádání jejich obcí. Zatímco např. v okrese Hradec Králové jsou všeobecní koalice nejčastějším modelem koaličního chování, v okrese Prachatice se s nimi nelze setkat vůbec. Fakticky nelze v představeném vzorku čtyř okresů nalézt dva se shodnými podíly jednotlivých koalic. Dva z nich – Šumperk a Žďár nad Sázavou, které se v zásadě nejvíce blíží, vykazují značné rozdíly např. v kategorii minimálních vítězných koalic. Tento argument fakticky potvrzuje tezi o rozmanitosti komunální politiky.

Přirozeně že uvedená data umožňují nejenom sumarizovat poznatky o typu (příp. třídě) koalic, ale i o zastoupení jednotlivých politických sil. Následující tabulka uvádí, v kolika obcích kterého okresu jsou jednotlivé politické subjekty zastoupeny. I když se pracuje s přesnými údaji, je nutné být při interpretaci následujících údajů značně opatrný. Skutečnost, že je politická strana v koalici zastoupena, byť třeba i starostou, ještě neříká nic o tom, jak své zastoupení zúročuje, jak dokáže prosazovat své programové (či personální) požadavky a zájmy. Spíše jde o ilustraci zakořeněnosti politických stran na místní úrovni.

Tabulka č. 6. Zastoupení jednotlivých politických subjektů v exekutivních koalicích.

	Hradec Králové		Prachatice		Šumperk		Žďár nad Sázavou		Celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
nez.	13		13		29		18		73	
z toho obcí	9	75,00	8	88,89	20	80,00	12	54,55	49	72,06
KDU-ČSL	5	41,67	7	77,78	13	52,00	15	68,18	40	58,82
ODS	8	66,67	6	66,67	15	60,00	7	31,82	36	52,94
ČSSD	3	25,00	2	22,22	7	28,00	17	77,27	29	42,65
KSČM	2	16,67	1	11,11	6	24,00	6	27,27	15	22,06
SOS	0	0,00	1	11,11	1	4,00	0	0,00	2	2,94
M	0	0,00	0	0,00	1	4,00	0	0,00	1	1,47
SDS	0	0,00	0	0,00	1	4,00	0	0,00	1	1,47
SV-SOS	0	0,00	0	0,00	1	4,00	0	0,00	1	1,47
SZ	0	0,00	0	0,00	1	4,00	0	0,00	1	1,47

Zdroj: vlastní výzkum.

Z tabulky lze opět odvodit několik zajímavých skutečností. V téměř třech čtvrtinách zkoumaných obcí je v exekutivní koalici přítomna alespoň jedna nezávislá kandidátka, přičemž v průměru to je dokonce 1,5 kandidátky. I zde však jsou identifikovány významné rozdíly: zatímco v okrese Žďár nad Sázavou jsou nezávislí přítomni pouze v mírně nadpoloviční části koalic, na Prachaticku chybí pouze v jediné.

Z politických stran (tedy mimo nezávislé) je nejčastěji v radničních koalicích přítomna Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL) – ve 40 ze 68. Je přitom zajímavé, že prvenství drží pouze v jediném okrese – v Prachaticích; ve třech zbývajících je vždy na druhém místě.

Druhá nejsilnější, co se týče koaličního zastoupení, je Občanská demokratická strana (ODS), která je ve dvou okresech (Hradec Králové, Šumperk) nejsilnější. Mimořádně slabé

postavení (či nízký koaliční potenciál) však má v okrese Žďár nad Sázavou. Přesto je však přítomna v nadpoloviční většině exekutivních koalic.

Znatelně slabší je pak postavení České strany sociálně demokratické (ČSSD) – zastoupení ve dvou pětinach zkoumaných koalic dosáhla především díky svému dominantnímu postavení v obcích okresu Žďár nad Sázavou, kde schází pouze ve čtvrtině rad.

Komunistická strana Čech a Moravy (KSČM) je koaličním partnerem pouze v necelé čtvrtině obcí – ve zbývajících, pokud má zastoupení v zastupitelstvech, platí dohoda o jejím vyloučení z podílu na exekutivě.

A jaké jsou konfigurace uvnitř jednotlivých koalic? Jak často spolu jednotlivé subjekty spolupracují? Tyto informace nabízí následující tabulka. Sloupec „podíl z vlastních koalic“ udává, v jakém procentu všech koalic, v nichž je daná strana v okrese zastoupena, je přítomna právě s konkrétním partnerem. Např. údaj pro okres Hradec Králové a vztah ODS – KDU-ČSL ve výši 37,5 % znamená, že v 37,5 % koalic v okrese, v nichž je přítomna ODS (celkem 8), je současně spolu s ní KDU-ČSL (3 z 8, tedy 37,5 %).

Tabulka č. 7. Koaliční vztahy jednotlivých významných subjektů.

Koaliční vztah	Hradec Králové		Prachatice		Šumperk		Žďár nad Sázavou		Celkem	
	abs.	podíl z vlastních koalic (%)	abs.	podíl z vlastních koalic (%)	abs.	podíl z vlastních koalic (%)	abs.	podíl z vlastních koalic (%)	abs.	podíl z vlastních koalic (%)
ODS – KDU-ČSL	3	37,50	4	66,67	8	53,33	3	42,86	18	50,00
ODS – KSČM	2	25,00	0	0,00	3	20,00	1	14,29	6	16,67
ODS – ČSSD	2	25,00	1	16,67	5	33,33	6	85,71	14	38,89
ODS – nez.	4	50,00	5	83,33	11	73,33	4	57,14	24	66,67
KDU-ČSL – ODS	3	60,00	4	57,14	8	61,54	3	20,00	18	45,00
KDU-ČSL – KSČM	1	20,00	1	14,29	2	15,38	5	33,33	9	22,50
KDU-ČSL – ČSSD	2	40,00	1	14,29	2	15,38	13	86,67	18	45,00
KDU-ČSL – nez.	3	60,00	6	85,71	9	69,23	7	46,67	25	62,50
KSČM – ODS	2	100,00	0	0,00	3	50,00	1	16,67	6	40,00
KSČM – KDU-ČSL	1	50,00	1	100,00	2	33,33	5	83,33	9	60,00
KSČM – ČSSD	0	0,00	0	0,00	1	16,67	6	100,00	7	46,67
KSČM – nez.	1	50,00	1	100,00	5	83,33	2	33,33	9	60,00
ČSSD – ODS	2	66,67	1	50,00	5	71,43	6	35,29	14	48,28
ČSSD – KDU-ČSL	2	66,67	1	50,00	2	28,57	13	76,47	18	62,07
ČSSD – KSČM	0	0,00	0	0,00	1	14,29	6	35,29	7	24,14
ČSSD – nez.	2	66,67	2	100,00	4	57,14	7	41,18	15	51,72
nez. – ODS	4	44,44	5	62,50	11	55,00	4	33,33	24	48,98
nez. – KDU-ČSL	3	33,33	6	75,00	9	45,00	7	58,33	25	51,02
nez. – KSČM	1	11,11	1	12,50	5	25,00	2	16,67	9	18,37
nez. – ČSSD	2	22,22	2	25,00	4	20,00	7	58,33	15	30,61

nez. – nez.	3	33,33	4	50,00	8	40,00	5	41,67	20	40,82
-------------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	----	-------

Zdroj: vlastní výzkum.

V celkovém souhrnu je nejčastějším koaličním vztahem KDU-ČSL – nezávislí (25x), v těsném závěsu se vztahem ODS – nezávislí (24x). Přihlédneme-li ke vztahům mezi parlamentními stranami na komunální úrovni, pak nejčastěji se v obcích zkoumaných čtyřech okresů lze setkat se vztahy ODS – KDU-ČSL (18x) a ČSSD – KDU-ČSL (18x).

Ze získaných dat lze dále odvodit, že KSČM nejčastěji spolupracuje s nezávislími a KDU-ČSL, teprve v druhé řadě s ČSSD a nejméně často s ODS. Přestože ale mají místní politické reprezentace ODS usnesením celostátního stranického kongresu zakázáno místní koalice s KSČM utvářet, děje se tak v nezanedbatelném množství případů: v jedné šestině koalic, v nichž je ve zkoumaných obcích zastoupena ODS, je spolu s ní zastoupena KSČM (u KDU-ČSL se však jedná o téměř čtvrtinu a u ČSSD rovněž téměř o čtvrtinu koalic).

Nejčastějším partnerem pro ODS jsou nezávislí, následovaní KDU-ČSL. Pro KDU-ČSL jsou to nezávislí – vztahy s ODS a ČSSD jsou stejně časté. ČSSD nejčastěji spolupracuje s KDU-ČSL, teprve poté s nezávislími.

Opět lze pozorovat významné rozdíly mezi jednotlivými okresy. Tak např. KSČM je v koalicích obcí okresu Hradec Králové přítomna vždy spolu s ODS; v koalicích obcí okresu Žďár nad Sázavou je naopak KSČM přítomna vždy spolu s ČSSD. ODS spolupracuje s ČSSD především v okrese Žďár nad Sázavou, kde je její postavení spíše slabé – naopak téměř vůbec na Prachaticku.

5. Starostové obcí

Ačkoli není postavení starosty v českém komunálním systému příliš silné, je stranické obsazení jeho postu přinejmenším zajímavou ilustrací vlivu a síly té které politické strany. Z jakých volebních kandidátek vzešli starostové osmašedesáti obcí čtyř zkoumaných okresů, ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 8. Politická příslušnost starostů.

	Hradec Králové		Prachatice		Šumperk		Žďár nad Sázavou		Celkem	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
nez.	5	41,67	4	44,44	12	48,00	7	31,82	28	41,18
ODS	3	25,00	3	33,33	7	28,00	4	18,18	17	25,00
KDU-ČSL	4	33,33	2	22,22	2	8,00	5	22,73	13	19,12
ČSSD	0	0,00	0	0,00	2	8,00	5	22,73	7	10,29

KSČM	0	0,00	0	0,00	1	4,00	1	4,55	2	2,94
SDS	0	0,00	0	0,00	1	4,00	0	0,00	1	1,47
Celkem	12	100,00	9	100,00	25	100,00	22	100,00	68	100,00

Zdroj: vlastní výzkum.

Nejčastěji řídí sledované obce starostové z nezávislých kandidátek – celkově ve dvou pětinach případů. V žádném okrese nepřekročil jejich podíl padesátiprocentní hranici. Na druhém místě je ODS se čtvrtinovým podílem následovaná KDU-ČSL s necelou pětinou. Až za nimi je ČSSD s cca desetinou počtu. V zásadě zanedbatelný je podíl starostů za KSČM, jež navíc ve dvou okresech nelze vůbec identifikovat. Uvedené celkové pořadí platí téměř nezměněně i v jednotlivých okresech, s výjimkou Vysočiny, kde má druhý nejvyšší počet starostů KDU-ČSL a třetí ODS.

Jaká je situace ve sledovaných obcích, co se týče (ne)respektování hypotetického práva vítěze na obsazení postu starosty?

Tabulka č. 9. Starostové z vítězné kandidátky.

	ANO		NE	
	abs.	%	abs.	%
Hradec Králové	12	100,00	0	0,00
Prachatice	6	66,67	3	33,33
Šumperk	20	80,00	5	20,00
Žďár nad Sázavou	18	81,82	4	18,18
Celkem	56	82,35	12	17,65

Zdroj: vlastní výzkum.

Ve více než čtyřech pětinach obcí se starostou stal reprezentant vítězné kandidátky, přičemž v obcích okresu Hradec Králové dokonce ve všech případech.

Zajímavou informaci jistě může poskytnout i přehled o tom, komu bylo ono imaginární právo vítěze upřeno – následující tabulka se tedy zaměřuje na strukturu oněch necelých dvaceti procent případů, kdy starosta nevyšel z vítězné kandidátky. První sloupec udává počet případů, kdy konkrétní subjekt, ačkoli ve volbách zvítězil, nezískal post starosty. Druhý sloupec udává, jakým procentem se konkrétní subjekt podílel na celkovém součtu „odstavených vítězů“. Jen tyto informace by ale nedostačovaly, neboť mohou být zkresleny rozdílnou frekvencí vítězství jednotlivých subjektů – ad absurdum subjekt, který ani jednou nezvítězil, nemohl být ani jednou vynechán. Proto třetí sloupec udává, kolikrát který subjekt zvítězil, a čtvrtý poté zachycuje,

v kolika procentech případů se stalo, že sice zvítězil, ale starostou se stal kandidát z jiného subjektu – jde tedy o podíl sloupce prvního a třetího.

Tabulka č. 10. Volební „původ“ odstavených vítězů po volbách 2006.

	abs.	%	počet vítězství	% z vítězství
nez.	7	58,33	28	25,00
ODS	4	33,33	21	19,05
ČSSD	1	8,33	5	20,00
KDU-ČSL	0	0,00	11	0,00
KSČM	0	0,00	2	0,00
SDS	0	0,00	1	0,00
Celkem	12	100,00	68	-

Zdroj: vlastní výzkum.

Nejčastěji odmítnutými (a to jak v absolutním počtu z odmítnutých, tak v podílu z vlastních vítězství) byli představitelé nezávislých kandidátek. Z politických stran to byla nejčastěji ODS, ovšem vztaheno k počtu jejích vítězství měla menší podíl „neproměněných vítězství“ než ČSSD. Zajímavá je pozice KDU-ČSL – ačkoli měla ve sledovaných obcích třetí nejvyšší počet vítězství, ve všech je dokázala proměnit ve starostenský post. Obdobně tomu bylo – překvapivě – v případě KSČM, byť s násobně nižšími počty vítězství. Ale ani v jednom z obou vítězství jí nebyla upřena možnost mít svého starostu.

6. Závěr

Na základě analýzy komunálních voleb 2006 a následného ustavení rad v 68 obcích ze čtyř okresů České republiky (Hradec Králové, Prachovice, Šumperk, Žďár nad Sázavou) lze uvést následující závěry. Převažují typy koalic, které příliš nepodporují soutěživost – nadměrné, velké, široké a všeobecní. V zásadě nejrozšířenějším typem koalic jsou koalice široké a všeobecní, z nichž každý vládne v pětině zkoumaných obcí. Jednobarevné rady jsou vzácným typem uspořádání místní politiky. Koalice minimální vítězné, příp. jednobarevné rady představují necelou třetinu zkoumaných případů. Koalice ideově nepropojené (minimální vítězné a nadměrné) patří k nejméně frekventovaným.

V téměř třech čtvrtinách zkoumaných obcí je v exekutivní koalici přítomna alespoň jedna nezávislá kandidátka. Z politických stran (mimo nezávislé) je nejčastěji v radničních koalicích přítomna KDU-ČSL, následovaná ODS – obě nalezneme v nadpolovičním počtu rad. Slabší je pak postavení ČSSD; KSČM je koaličním partnerem pouze v necelé čtvrtině obcí.

V celkovém souhrnu je nejčastějším koaličním vztahem KDU-ČSL – nez. a ODS – nez. Nejčastějším vztahem mezi parlamentními stranami na komunální úrovni pak je spojení ODS – KDU-ČSL a ČSSD – KDU-ČSL.

Nejčastěji řídí sledované obce starostové z nezávislých kandidátek, poté z ODS a KDU-ČSL. Zastoupení KSČM je minimální. Ve více než čtyřech pětinach obcí se starostou stal reprezentant vítězné kandidátky. Nejčastěji odmítnutými byli představitelé nezávislých kandidátek. KDU-ČSL a KSČM dokázaly všechna svoje vítězství (narozdíl od ODS a především ČSSD) proměnit ve starostenský post.

K potvrzení předběžných závěrů, k nimž tato studie dospěla, je nutné provést další případové studie – ať již z prostředí menších či větších municipalit. Přesto mohou získaná data a z nich vyplývající interpretace týkající se pozice jednotlivých politických subjektů na nejnižší úrovni politického systému, typu exekutivních koalic, jejich politického složení, politické příslušnosti starostů či (ne)respektování hypotetického práva vítěze na obsazení postu starosty posloužit jako výchozí komparativní zdroj pro rozšíření dalšího bádání.

Seznam použitých zkratk

ČSNS	Česká strana národně sociální
ČSSD	Česká strana sociálně demokratická
HNHRM	Hnutí za harmonický rozvoj obcí a měst
KČ	Koruna česká
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
NEZ	NEZÁVISLÍ
nez.	nezávislí
NEZDEM	Nezávislí demokraté (předseda V. Železný)
NK	Nezávislí kandidáti
ODS	Občanská demokratická strana
SDH	Sbor dobrovolných hasičů
SDS	Strana demokratického socialismu
SNK ED	SNK Evropští demokraté
SNK	Sdružení nezávislých kandidátů
SOS	Strana pro otevřenou společnost
SOS+HDK	Strana pro otevřenou společnost + Hradecký demokratický klub
SV-SOS	Strana venkova – spojené občanské síly
SZ	Strana zelených
SŽJ	Strana za životní jistoty
US-DEU	Unie svobody – Demokratická unie

VPM Volba pro město

Literatura a prameny

- Bäck, H. (2003): Explaining and Predicting Coalitions Outcomes: Conclusions from Studying Data on Local Coalitions, *European Journal of Political Research*, Vol. XLII, No. 4, pp. 441-472.
- Balík, S. (2003, eds.): *Komunální volby v České republice v roce 2002*, Brno, MPÚ MU.
- Balík, S. (2004): *Komunální politika: volby, aktéři, strategie. Případová studie okresu Šumperk od roku 1994*, Brno, FSS MU, disertační práce.
- Balík, S. (2005): Modely exekutivních koalic na komunální úrovni, in: Dančák, B. – Fiala, P. – Hloušek, V. (eds.): *Evropéizace. Nové téma politologického výzkumu*, Brno, MPÚ MU, s. 26-39.
- Balík, S. (2006): Typologie exekutivních koalic v českém prostředí, in: Cabada, L. a kol.: *Koalice a koaliční vztahy*, Plzeň, Aleš Čeněk, s. 53-68.
- Balík, S. (2007): *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností. Koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994–2006*, Brno, FSS MU, habilitační práce.
- Benešová, J. (2007): *Komunální volby 2006 na Prachaticku (případová studie)*, Brno, FSS MU, bakalářská práce.
- Budge, I. – Keman, H. (1990): *Parties and Democracy. Coalition Formation and Government Functioning in Twenty States*, Oxford, Oxford University Press.
- Cabada, L. a kol. (2006): *Koalice a koaliční vztahy*, Plzeň, Aleš Čeněk.
- Hudák, J. – Jüptner, P. – Svoboda, J. (2003): *Komunální politické systémy*, Praha, FF UK.
- Jüptner, P. (2001): Komunální koalice a politické modely, *Politologická revue*, roč. VII, č. 2.
- Krejčí, O. (2006): *Nová kniha o volbách*, Praha, Professional Publishing.
- Lounek, I. (2007): *Tvorba koalic v okrese Hradec Králové pobelem Občanské demokratické strany*, Brno, FSS MU, bakalářská práce.
- Martinussen, P. E. (2002): In Search of the Government in Local Government: Coalition Agreements and Office Payoffs in Norway, *Scandinavian Political Studies*, Vol. XXV, No. 2, pp. 139-171.
- Müller, W. C. – Strøm, K. (eds., 2000): *Coalition Governments in Western Europe*, Oxford, Oxford University Press.
- On-line adresář Ministerstva vnitra*, on-line zdroj <<http://www.mvcr.cz/adresa>>.
- Riker, W. H. (1962): *The Theory of Political Coalitions*, New Haven, Yale University Press.
- Říchová, B. (2000): *Přehled moderních politologických teorií: Empiricko-analytický přístup v soudobé politické vědě*, Praha, Portál.
- Strnadová, L. (2006): Proces formování povolebních koalic v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR a na úrovni samosprávy: Komparativní analýza, in: Cabada, L. a kol.: *Koalice a koaliční vztahy*, Plzeň, Aleš Čeněk, s. 27-52.
- Štěpánek, R. (2007): *Analýza komunálních voleb 2006 v okrese Žďár nad Sázavou*, Brno, FSS MU, bakalářská práce.
- Volební server ČSÚ Volby.cz*, on-line zdroj <<http://www.volby.cz>>.